

Texto publicado no suplemento *Nordesía* do *Diario de Ferrol* o día 3 de setembro de 2006.-

Baixar ao Bierzo

Foi o padre Enrique Flórez quen escribiu no século XVIII que “*No Bierzo ningún pode entrar se non é baixando.*” E abofé que tiña razón, a comarca aséntase nunha foxa tectónica perfectamente delimitada: Courel e Ancares polo norte, Montes Aquilianos polo sur e Serra de Fistedo polo este. Estas montañas, todas xuntas, acubillan e agariman unha paisaxe altamente suxerinte, reino indiscutíbel da castiñeira e da noqueira, da figueira e da viña... O Bierzo é un ser vivo, a circulación do seu sangue impulsada por unha arañeira de regatos, un continuo caudal de augas cantareiras (Boeza, Cúa, Valdueza, Valcarce, Burbia...) que obedientes, mais non submisas, rematan mesturándose co río Sil, único amo e señor dunhas terras que viven “*entre el río de sol que estalla en cada lumbré*” ou na chuvia que “*se alborota y urde su contradanza*”, en palabras extraídas do libro *Mar de silencio* de Pilar Blanco Díaz, poeta de Bembibre.

Foi a vila de **Ponferrada**, nacida arredor dunha *pons ferrata* construída polo auxe que ía tomando o Camiño de Santiago, o lugar escollido polos cabaleiros templarios para erguer os rextos muros dun castelo que ao longo da historia non deixou de pasar de man en man: de Pedro Fernández de Castro ao Duque de Arxona, logo a Beatriz de Castro e despois a Pedro Álvarez Osorio, Conde de Lemos, afanados todos eles, non podía ser doutro xeito, en ampliar e embelecer a súa arquitectura.

Na medieval **Vilafranca**, orgullosa, cómo non, das casas brasonadas e os esplendorosos palacios erguidos no val en que se asenta, prodúcese a

meirande concentración artística da comarca, encargados os peregrinos de convertela en importante centro artístico e cultural. A igrexa de Santiago, coa súa fermosa porta do Perdón, onde os romeiros impedidos para proseguiren a rota cara a Compostela podían gañar o xubileu coma se chegasen á catedral do apóstolo, parece querer rivalizar en fermosura coa colexiata de Santa María, co pazo de Torquemada, e cos conventos de San Francisco, de San Xosé e da Anunciada.

En **Carracedo** atópanse as ruínas do mosteiro de Santa María, que conxuga as dependencias puramente monásticas coas dun palacio real entre as que sobresaie o coñecido como Miradoiro da Raíña, no que aínda parece entreverse unha ollada abstraída na paisaxe, perdida na distancia, nos confíns dun val que semella non ter remate. **Cacabelos, Bembibre, Corullón...** vilas ateigadas de monumentos, terras farturentas de botelo e de cecina, de pementos asados, de viños e de castañas, non deixan de sorprenden ao viaxeiro a medida que avanza camiño de **Veiga de Espiñaredo**, porta de entrada berciana á Serra dos Ancares.

A paisaxe do Bierzo semella ser un lenzo de tonalidades moi variadas. As lousas que recobren os tellados das casas de aldeas que gabean polas abas dos montes encárganse de dar pinceladas negras entre unhas árbores que van cambiando de verde a castaño ao compás que marca o paso das estacións ao longo do ano. Mais o colorido vólvese sorprendente e caprichoso cando o viaxeiro se achega até **As Médulas**, restos dunha explotación aurífera de dimensións inimaxinábeis que os romanos levaron a termo entre os séculos I e II d. C., cando a comarca formaba parte da provincia da Hispania Citerior e Augusto instaurou un sistema monetario

baseado no *aureus*, unha moeda de ouro para facer pagamentos á administración e utilizada para controlar o comercio. A paisaxe había de ficar para sempre alterada por mor da técnica utilizada para a extracción do metal, coñecida co nome de *ruina montium* e consistente en aproveitar a forza erosiva da auga botada en inxentes cantidades dende depósitos, *piscinae*, construídos no alto das montañas para remover as meirandes cantidades de terra posibles. **As Médulas**, declaradas Patrimonio da Humanidade pola Unesco no ano mil novecentos noventa e sete, son un lugar de obrigada visita que resulta absolutamente abraiante tanto pola súa singular cor alaranxada como polas formas caprichosas esculpidas pola forza da erosión ao longo de tanto tempo. No interior das covas da Cueva e A Encantada e na galería de Orellán aínda pode verse restos do sistema mineiro utilizado polos romanos no que, se ben se pensa, non deixou de ser un atentado ecolóxico de dimensións titánicas.

Non menos sorprendente é a paisaxe que se pode contemplar no **Val do Silencio**, alá polos Montes Aquilianos, que debe o seu nome a San Xenadio, un eremita que, acubillado nunha cova para poder orar, chegou a pedirlle a Deus que ocultase o río Oza a traveso dun túnel porque non lle permitía a absoluta concentración que procuraba. Agora as augas transcorren agachadas ao longo de varios metros para logo volveren aparecer entre os castiñeiros.

Foran santos, foran cabaleiros templarios, foran romanos ou foran os seus escravos, todos os habitantes que foron poboando estas terras encargáronse de ir trenzando un fermoso raizame de lendas que devolven ao

viaxeiro unha maxia que parece regresar coma un eco da historia dende o máis remoto dos tempos.

Sempre é boa ocasión para facer unha parada no camiño para achegarse ao Bierzo.

© Xesús Constela Doce, 2006